

Geografski obzornik: preteklih 10 let

*Popularizacija geografije
od leta 2003 do leta 2012*

IZVLEČEK

V članku je razvoj Geografskega obzornika v zadnjih desetih letih oziroma od letnika 50 do vključno letnika 59 predstavljen skozi vsebinsko analizo strokovnih člankov, uredniške politike ter dostopnosti in branosti revije. Pregled je sklenjen z izpostavitvijo trenutnih izzivov, s katerimi se srečuje Geografski obzornik kot strokovna revija za popularizacijo geografije, nakazane pa so tudi smeri razvoja uredniške politike v prihodnosti.

Ključne besede: zgodovina geografije, Geografski obzornik, razvoj.

ABSTRACT

Geographic Horizon: last 10 years – Popularization of geography from year 2003 to year 2012
The article presents development of the Geographic Horizon in the last 10 years, or more specifically, it analyses volumes 50 to 59. The survey includes analyses of the content, the editorial policy and the reading audience. The article concludes by highlighting contemporary issues regarding the publishing of the professional magazine for popularization of the geography. Directions of the future development of the editorial policy are presented, as well.

Key words: history of geography, Geographic Horizon, development.

Geografski obzornik je začel izhajati leta 1954 kot »otrok hišne revolucije« (3, str. 1), to je kot kritika delovanja Geografskega društva Slovenije in slovenske geografije ter kot posledica spoznanja, da geografija v družbi postopoma izgublja svojo vlogo. Rezultat kritičnega razmisleka je bil oblikovanje novega društvenega odseka znotraj Geografskega društva Slovenije, namenjenega geografskemu pouku. Odsek za geografski pouk je na prvi seji sklenil izdajati glasilo Geografski obzornik, časopis za šolsko geografijo (3). Ustanovitelji so zapisali, da je njegov namen seznanjanje bralcev z geografskimi spremembami ter novostmi doma in po svetu, posredovanje geografskega znanja vsem, ki se zanimajo za geografijo, posebno mladim, vključevanje prispevkov iz metodike geografskega pouka in seznanjanje z geografskim pogledom na prostorske probleme. Geografski obzornik naj bi bil tudi geografska arena za udejanjanje misli, predlogov in opredeljevanje problemov (2).

»Geografski obzornik začinja posredovati strokovno pomoč onim, ki se zanimajo za geografijo, prav posebno pa vsem tistim, ki imajo z njo opraviti v naših šolah. Posredovati mladim ljudem novo znanje iz širokega področja geografije je velika in zaslužna stvar, a v naših časih še prav posebno velika in važna«.

Anton Melik: Geografskemu obzorniku na pot (5, str. 1).

Geografski obzornik poslanstvo izobraževanja in popularizacije geografije opravlja že 60 let. Čeprav so se v tem dolgem obdobju zgodile vsebinske in oblikovne spremembe, ki utemeljujejo njegovo vlogo kot medija za popularizacijo geografije, a z manjšim poudarkom na didaktičnih (šolskih) vsebinah (1, 6), Geografski obzornik ostaja najbolj dostopna strokovna geografska revija z najširšim krogom bralcev. Namen članka je na podlagi vsebinske analize strokovnih člankov, uredniške politike, dostopnosti in branosti opredeliti razvoj revije v zadnjih desetih letih oziroma od letnika 50 (leto 2003) do vključno letnika 59 (leto 2012). Pregled zaključuje izpostavitve trenutnih izzivov, s katerimi se srečuje Geografski obzornik, nakazane pa so tudi predvidene smeri razvoja uredniške politike v prihodnosti.

O čem vse smo lahko brali v Geografskem obzorniku?

V zadnjih desetih letih je izšlo 34 števil Geografskega obzornika, od katerih je bilo 6 dvojnih. V njih je bilo objavljenih skupno 130 strokovnih člankov. 14 števil je bilo tematskih.

Pristop: Analiza strokovnih člankov v Geografskih obzornikih od letnika 50 do vključno letnika 59 po posameznih geografskih (pod)disciplinah je bila narejena na podlagi ključnih besed. V primeru, da iz ključnih besed ni bilo mogoče jasno razbrati, v katero geografsko (pod)disciplino spada posamezen članek, je bila odločitev o uvrstitvi v eno od skupin narejena arbitrarno. Zato avtor članka dopušča možnost, da bi lahko bil manjši delež analiziranih strokovnih člankov uvrščen v katero od drugih geografskih (pod)področij.

Avtor besedila:

SIMON KUŠAR, dr. geogr.

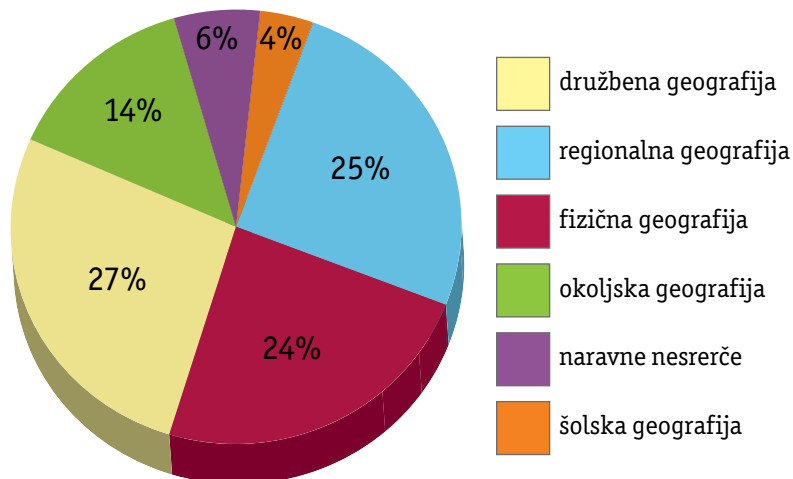
Oddelek za geografijo Filozofske
fakultete Univerze v Ljubljani
Aškerčeva cesta 2, 1000 Ljubljana
E-pošta: simon.kusar@ff.uni-lj.si

Avtorji fotografij:

BOJAN ERHARTIČ, VLADIMIR KOROŠEC,
JURIJ SENEGAČNIK, KRISTINA ŠIJANEC

COBISS 1.04 strokovni članek

Vsebinska analiza objavljenih strokovnih člankov kaže razmeroma uravnoteženo razmerje med članki s področja regionalne geografije, ki obsegajo regionalnogeografske prispevke iz Slovenije, sveta in podeželja (33 člankov), fizične geografije (31 člankov), družbene geografije (35 člankov) in skupine člankov, ki se nanašajo na okoljevarstvene teme in preučevanje geografskih vidikov naravnih nesreč (26 člankov). Izrazito šolsko (didaktično) tematiko je v preučenihih številkah Geografskega obzornika imelo le 5 strokovnih člankov.

Slika 1: Vsebinska struktura v Geografskem obzorniku objavljenih strokovnih člankov po geografskih disciplinah, letniki 50–59 (4).

O regionalni strukturi in problemih izbranih držav ali pokrajin poroča 18 strokovnih člankov, medtem ko jih je regionalnim značilnostim slovenskih pokrajin namanjenih le 8. S

prevladujoče podeželjsko tematiko se ukvarja 7 člankov. Strokovni članki z regionalnogeografsko vsebino in/ali pristopom so objavljeni razpršeno, v skoraj vsaki številki Geografskega ob-

zornika. Izstopa tretja številka letnika 53, v kateri so vsi štirje strokovni članki posvečeni problematiki razvoja na podeželju, vendar v različnih delih sveta, ne le v Sloveniji.

Slika 2: Z Geografskim obzornikom smo se kar dvakrat hladili na Antarktiki (foto: Jurij Senegačnik).

Več kot tretjina člankov (12 oziroma 38,7 %), ki podajajo spoznanja s področja fizične geografije, je hidrogeografskih. Vsi so bili objavljeni leta 2003 (letnik 50, številka 3-4) in leta 2004 (letnik 51, številke 1, 2 in 3). Mednarodnemu letu voda so bile namreč posvečene tematske številke

Z Geografskim obzornikom smo obiskali naslednje dele sveta (4):

- Afrika: Burkina Faso, Madagaskar, Mali
- Antarktika
- Azija: Mali Tibet (Ladak), Singapur
- Evropa: Ciper, Hvar, Korzika, Svalbard
- Latinska Amerika: Galapaški otoki, Kolumbija, Peru
- Severna Amerika: Bryceov kanjon, Kanada, Veliki kanjon

Slika 3: Dvojna tematska številka leta 2012 je bila namenjena razvojnim izzivom, s katerimi se srečuje tradicionalna robna pokrajina Haloze (foto: Vladimir Korošec).

Geografskega obzornika o vodah na splošno, jezerih, Sredozemlju in ledenikih. Najmanj člankov je namenjenih geomorfologiji z geologijo (5 oziroma 16,1 %) in pedogeografiji (6 člankov oziroma 19,4 %). Skoraj vsi pedogeografski članki so bili objavljeni v tematski številki o prsteh (letnik 53, številka 1). Podnebje, njegovo spreminjanje in posledice tega v pokrajini in toplotnih otokih obravnava 8 člankov.

Članki, ki smo jih opredelili kot družbenogeografske, zajemajo zelo raznolike vsebine. 9 člankov (dobra četrtina) je še najbližje kulturni geografiji. Prav toliko člankov je posvečenih aktualnim temam s področij razmejevanja, konfliktov in geopolitike ter drugim političnogeografskim temam. Temu je bila posvečena tudi tematska številka (letnik 52, številka 3). S področij geografije prebivalstva in naselij ter ekonomske geografije je objavljenih po manj kot 6 člankov.

V reviji so pogoste aktualne teme s področij okoljske geografije (varovanje okolja, zavarovana območja, ekoremediacije) in naravnih nesreč, predvsem poplav. Obema tematikama sta bili namenjeni tudi tematski številki (okoljevarstveni tematiki letnik 54, številka 2; naravnim nesrečam pa letnik 52, številka 1).

V preučeni letnikih Geografskega obzornika je bilo objavljenih 5 člankov s področja didaktike geografije, ki posebno pozornost namenjajo položaju geografije v šoli in metodologiji poučevanja. Primankljaj tovrstnih člankov je delno posledica izhajanja specializirane revije Geografija v šoli.

Slika 4: Ljubljansko barje: laboratorij za preučevanje součinkovanja narave in družbe (foto: Bojan Erhartič).

Tematske številke Geografskega obzornika so sledile mednarodnim letom (na primer voda) ali pa aktualnim temam, kot so staranje prebivalstva, dogodki v Afriki in na zahodnem Balka-

nu, naravnim nesrečam (poplavam), okoljskim temam. Večina tematskih števil je bila oblikovanih od letnika 50 (številka 3-4) do vključno letnika 54. Prvih nekaj števil od letnika 50,

številka 3-4 je bilo tematskih, nato pa so bili tematski članki objavljeni v vsaki drugi številki. Tematsko usmerjen je bil tudi letnik 58 (teme: Idrija, staranje prebivalstva, Afrika).

Vse najboljše, Geografski obzornik!

Ob prebiranju naše strokovne revije, njenem vsebinskem in oblikovnem zorenju, me vedno prevzemajo pozitivni občutki. Zanimive vsebine, drugačni vidiki preučevanja, mladi nadebudni avtorji, tehnični napredek in še marsikaj spremljajo Geografski obzornik v zadnjih šestih desetletjih.

Ko sem se kot urednica soočila s precej zahtevno in odgovorno dediščino, je Geografski obzornik praznoval pol stoletja. Častitljivo, zato se mi je zdelo umestno, da se revija oblikovno pomladi, da se v njeno snovanje aktivno vključijo mlade generacije in da se o aktualnih tematikah spregovori celovito. To je bilo glavno vodilo tedanjega uredniškega odbora.

Glavno sporočilo pa nam v vsem tem obdobju dajejo naši bralci: skozi desetletja se jih je nabralo za nekaj stotnij, geografske vsebine dosežejo večino celic javne šolske mreže, bogatijo urice preverjenim geografom in so navdih za kakšno novo geografsko potovanje. To aktivnost, prodornost in odmevnost želim Geografskemu obzorniku tudi v naslednjih desetletjih.

Irma Potočnik Slavič, urednica Geografskega obzornika 50, 2 - 54, 1

V okviru vsebinske analize Geografskega obzornika je treba izpostaviti tudi uvodnike, ki so jih napisali urednice in urednik. V njih je povzetek vsakokratne številke, pri tematskih številkah pa so osmišljene predstavljene teme. Uvodniki so pogosto tudi medij za sporočanje strokovnih pogledov urednikov na vsakokratne obravnavane teme.

Zadnja tretjina Geografskega obzornika je vedno namenjena različnim poročilom s kongresov in simpozijev, recenzijam nove geografske literature, poročilom o delu geografskih društev ter vabilom na (strokovna) geografska druženja. Tu imajo prostor tudi seznanmi novih diplomantov geografije ter navodila za oblikovanje prispevkov. Od tretje številke letnika 58 so predstavljeni tudi mednarodni projekti, pri katerih sodelujejo slovenske geografske raziskovalne in/ali izobraževalne organizacije.

Kdo je ustvarjal Geografski obzornik?

Geografski obzornik so sicer v prvi vrsti ustvarjali avtorji, vendar so v tem poglavju izpostavljeni tisti, ki so razvoj Geografskega obzornika in njegove uredniške politike usmerjali v zadnjih desetih letih.

Prvo številko v jubilejnem petdesetem letniku Geografskega obzornika je še uredil Dejan Cigale, nato pa je, do vključno prve številke leta 2007, uredniško vlogo prevzela Irma Potočnik Slavič. Nasledili sta jo Maja Besednjak in Mojca Ilc. Od prve številke letnika 58 dalje je urednik Simon Kušar.

60-letni Geografski obzornik je iz leta v leto oblikovno bolj svež in barvit, vsebinsko ohranja dovolj visoko strokovno raven, odslikava globalno in lokalno geografsko stvarnost. S tem povsem izpolnjuje svoje zahtevno poslanstvo kot strokovne revije za popularizacijo geografije.

Ponosna sem, da sem lahko sodelovala pri soustvarjanju Geografskega obzornika. En mandat sourednikovanja reviji mi je prinesel predvsem troje. Najprej odlično sodelavko Mojco Ilc, s katero se »pred obzornikom« sploh nisva poznali, a sva uspešno prebrodili tudi najbolj dramatične trenutke v nastajanju vsake številke. Nato vpogled v nastajanje strokovne revije. Znanje in veščine, ki jih s tem pridobiš, so zelo dragoceni pri strokovnem delu, ne glede na področje, s katerim se ukvarjaš. In najbolj dragoceno: v času urednikovanja sem začela obzornik uporabljati pri pouku – predstavila sem temo določenega prispevka, uporabila kartografski material in odlične fotografije, dijaki so ga kot vir uporabili pri referatih in seminarskih nalogah, pripravah na ekskurzije in podobno. Pravzaprav je bilo prav to tisto pravo odkritje obzornika – iz učiteljevega kabineta ga postaviti na šolske klopi, v bralni kotiček v šolski knjižnici, v šolske torbe dijakov. Obzornik je pač namenjen širjenju obzorij! Naj bo tako tudi v prihodnje.

Maja Besednjak, sourednica Geografskega obzornika 54, 2 – 57, 3-4

Urednikom so v veliko pomoč upravniški revije, ki skrbijo za naročniško-financijske zadeve. V zadnjih desetih letih so bili trije. Pri prvi številki letnika 50 je sodeloval Damir Josipovič, za njim je bil do vključno tretje številke letnika 51 upravnik Janez Nared, od takrat dalje pa ima to vlogo Primož Gašperič.

Za uredniški odbor, ki usmerja uredniško politiko Geografskega obzornika in s svojim recenzentskim delom

pomembno prispeva k strokovnosti in kakovosti revije, je značilna precejšnja stalnost. V obravnavanem obdobju je v njem sodelovalo 17 oseb, med katerimi jih večina sodeluje vseh 10 let. Uredniški odbor, ki je sodeloval pri nastanku prve številke letnika 50, je štel 7 članov. Pozneje se je njihovo število povečalo, saj so se mu postopno pridruževali novi: urednik oziroma urednice po končanem mandatu, upravnik revije, k sodelovanju pa so bili povabljeni tudi predstavniki vseh

Preglednica 1: Uredniki Geografskega obzornika letnikov 50–59 (4).

Urednik/urednica	Letniki, številka	Leto
Dejan Cigale	50, 1	2003
Irma Potočnik Slavič	50, 2 – 54, 1	2003 – 2007
Maja Besednjak, Mojca Ilc	54, 2 – 57, 3-4	2007 – 2010
Simon Kušar	58, 1 –	2011 –

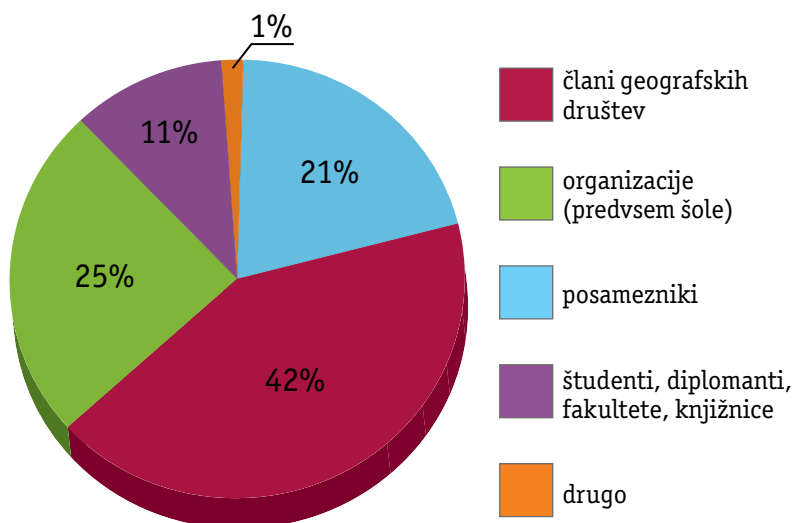
poglavitnih geografskih ustanov v Sloveniji, tako da se je predstavništvo v uredniškem odboru prostorsko uravnotežilo.

V zadnjem obdobju je še večji poudarek na kakovostnem izražanju. Od tretje številke letnika 58 so bili strokovni članki jezikovno pregledani (lektorica treh številke je bila Tea Erjavec), od prve številke letnika 59 pa za terminološki in jezikovni pregled skrbi Drago Kladnik.

Na usmerjanje razvoja Geografskega obzornika v zadnjem desetletju so imeli posreden vpliv tudi sofinancerji s svojimi zahtevami. Najpomembnejši sofinancer izdajanja Geografskega obzornika je bilo ministrstvo za šolstvo, ki je izdajanje revije finančno podpiralo do vključno leta 2011 oziroma zadnje številke letnika 58. V vmesnem obdobju so finančna sredstva prispevali tudi ministrstvo za okolje in prostor (51, 2 – 53, 2), Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (53, 3 – 57, 3-4) in Javna agencija za knjigo Republike Slovenije (letnik 59).

Kdo vse je bral Geografski obzornik?

Geografski obzornik že s podnaslovom, ki pove, da gre za strokovni časopis za popularizacijo geografije, sporoča, da ni namenjen samo geografom, učiteljem in študentom geografije ter članom geografskih društev, ampak tudi vsem, ki jih zanimajo svet okrog njih ter sodobni razvojni procesi in aktualno dogajanje v prostoru. Ker je Geografski obzornik strokovni časopis, so tudi članki v njem bolj

Slika 5: Sestava naročnikov Geografskega obzornika v letu 2013 (podatke je zbral Primož Gašperič).

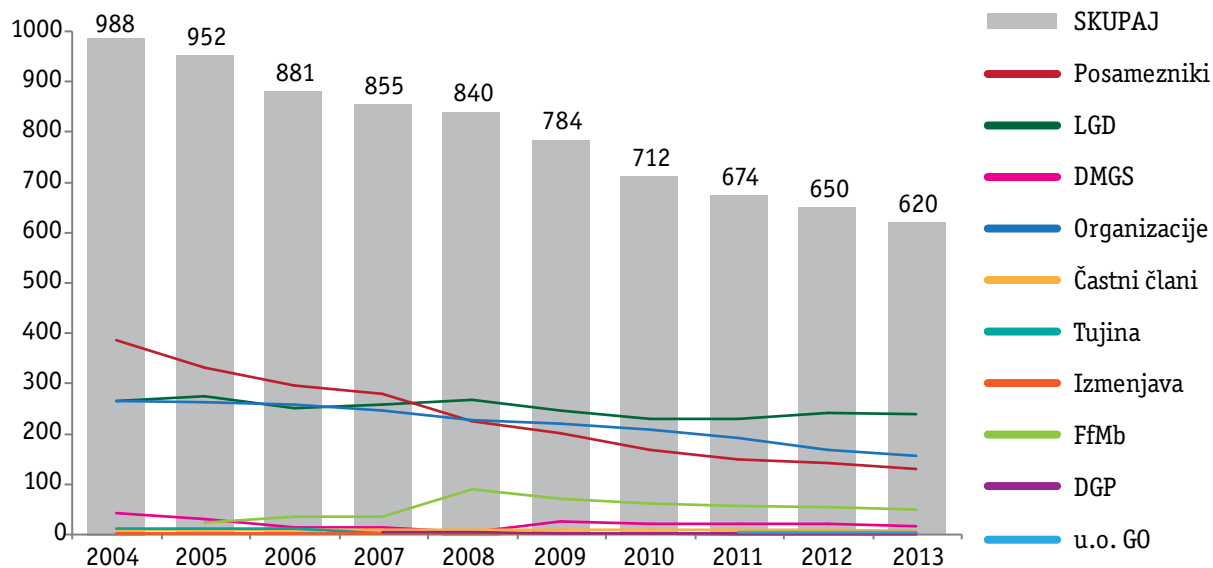
zahtevni kot v znanih in uveljavljenih poljudnoznanstvenih revijah s sorodnih področij, vendar je zaradi svoje bogate grafične opreme (veliko nazor-nih slik, podrobnejše informacije in razlage preučevanih pojmov) privlačen tudi bralcem brez specialističnega geografskega pedigreja.

Z analizo sestave naročnikov na Geografski obzornik smo odkrili, da med 620 naročniki v letu 2013 z 42 % prevladujejo člani geografskih društev. To so predvsem univerzitetno izobraženi geografi, ki so se jim v zadnjih letih pridružili tudi številni ljubitelji geografije. Ti sicer niso geografi, vendar so navdušeni nad geografskim pristopom in vsebinami. Četrtnina naročnikov so organizacije, predvsem osnovne in srednje šole. Na Geografski obzornik so naročeni učitelji geografije, pa tudi šolske knjižnice. Čeprav gre le za okrog 160 tovrstnih naročnikov, pa ti močno povečujejo branost revije; po njej se

gajo številni šolarji in dijaki, posebno kadar pripravljajo svoje projektne naloge.

Dobro desetino vseh naročnikov (11 %) predstavljajo študenti geografije in diplomirani geografi, ki niso zajeti pod ostale kategorije, dobro petino (21 %) pa drugi posamezniki.

Število naročnikov na Geografski obzornik se v zadnjih nekaj letih zmanjšuje. Leta 2004 je bilo na Geografski obzornik naročenih skoraj 1000 oseb oziroma organizacij, nato pa je to število leta 2013 nazadovalo na 620 . Po našem mnenju so temeljni razlogi za nenehno zmanjševanje števila naročnikov varčevanje v šolah, menjava generacij naročnikov in dostopnost Geografskega obzornika v pdf obliki na medmrežju. Na spletnih straneh Zveze geografov Slovenije so celotne številke objavljene od druge številke letnika 50, za starejše številke pa so dostopni le izvlečki.

Slika 6: Spreminjanje števila naročnikov in njihove sestave med letoma 2004 in 2013 (podatke je zbral Primož Gašperič).

V preučevanem obdobju se je spreminjala tudi sestava naročnikov. Najbolj izrazito se je zmanjšalo število posameznikov, naročenih na Geografski

obzornik. Upad je bil zabeležen tudi pri številu organizacij, predvsem šol. Na Geografski obzornik so naročeni vsi člani Ljubljanskega geografskega

društva, zato je bila v zadnjih desetih letih ta skupina naročnikov številčno najbolj stabilna. K manjšemu zmanjšanju skupnega števila naročnikov so

Slika 7: Z Geografskim obzornikom tudi v Aziji: pokrajina v Malem Tibetu... (foto: Kristina Šijanec).

priпомogli tudi bralci Geografskega obzornika, ki so revijo naročili prek Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Mariboru ali Društva mladih geografov Slovenije.

Sklep s pogledom v prihodnost

Geografski obzornik je v šestem desetletju svojega izhajanja nadaljeval zastavljeno poslanstvo popularizacije geografije s seznanjanjem bralcev z geografskimi spremembami in novostmi doma in po svetu, posredovanjem geografskega znanja vsem, ki se zanimajo za geografijo, posebno mladim, seznanjanjem z geografskim pogledom na prostorske probleme, hkrati pa je bil tudi pomemben medij geografskih društev, raziskovalnih in izobraževalnih organizacij. Analiza vsebin kaže, da je bil Geografski obzornik v tem obdobju manj uspešen le pri vključevanju prispevkov o metodiki geografskega pouka.

Kljub pogostemu pomanjkanju ustreznih strokovnih člankov je urednicam in urednikoma z različnimi pristopi

(tematske številke, vabljeni avtorji) uspelo oblikovati zanimive številke z razmeroma uravnoteženo zastopano-stjo člankov s področij fizične, družbene in regionalne geografije.

Geografski obzornik kljub stalnemu zmanjševanju števila naročnikov ostaja najbolj široko dostopna in brana revija, ki jo izdaja Zveza geografov Slovenije. Zaradi svojega poslanstva (popularizacije geografije) je velik poudarek na slikovnih prilogah: nazornih fotografijah, sinteznih shemah in grafikonih. Poudarjanje grafičnih prvin je sicer mogoče tudi zaradi sodobne tehnike in tehnologije, vendar ne znižuje strokovne ravni revije, ampak pomembno prispeva k njeni večji nazornosti.

Prihodnje izzive, s katerimi se bo soočal Geografski obzornik, lahko razčlenimo v dva sklopa. Prvi se nanaša na širitev števila sodelavcev, pripravljenih prispevati kakovostne strokovne članke. Potenciali so predvsem zelo kakovostni sklepni izdelki študentov geo-

grafije (diplomska in magistrska dela) in potrebe po desiminaciji raziskovalnih projektov uveljavljenih geografskih in interdisciplinarnih raziskovalnih skupin. Drugi sklop se nanaša na uresničevanje ciljev, postavljenih ob ustanovitvi Geografskega obzornika, torej, kako ljudem čim bolj približati geografski pogled na dinamičen svet okrog nas. Aktualnost tematik, obravnavanih v Geografskem obzorniku, je odvisna od vsakoletne politike Geografskega obzornika, ki jo načrtuje in sprejme uredniški odbor, pa tudi od prejetih strokovnih člankov. K večji privlačnosti vpliva tudi grafična prenova s prvo, dvojno številko letnika 60. K aktualnosti pa bi mogoče lahko prispevali tudi uveljavljeni slovenski geografi s svojimi (bolj esejsko obarvanimi) strokovnimi pogledi na aktualno prostorsko problematiko, na primer v obliki »bloga«.

Izzivov, s katerimi se srečuje Geografski obzornik ob koncu šestega desetletja izhajanja, pa tudi načrtov za njegov prihodnji razvoj, torej ne manjka.

Vabljeni k sodelovanju: svoje mnenje, predloge in ideje o Geografskem obzorniku v sedmem desetletju in/ali strokovne članke sporočite/pošljite na geografski.obzornik@gmail.com ali na poštni naslov: Uredništvo Geografskega obzornika, Zveza geografov Slovenije, p.p. 306, 1001 Ljubljana.

Viri in literatura

1. Bat, M. 1991: Geografski obzornik, letnik XXXVIII, št. 1-4. Ljubljana, 1991. Geografski vestnik 63. Ljubljana.
2. Beseda uredništva. Geografski obzornik 1-1. Ljubljana, 1954.
3. Gams, I. 1979: 25 let Geografskega obzornika. Geografski obzornik 24-3/4. Ljubljana.
4. Geografski obzornik. Letniki 50-59. Ljubljana.
5. Melik, A. 1954: Geografskemu obzorniku na pot. Geografski obzornik 1-1. Ljubljana.
6. Perko, D. 1993: Štirideset let Geografskega obzornika. Geografski obzornik 40-1. Ljubljana.